

З. Хасан Б.И. Тесты, игры, процедуры по исследованию конфликта и конфликтного тренинга – Красноярск, 1992. – 65 с.

Наиболее эффективными методами обучения являются деловые и ролевые игры, которые помогают готовить старшеклассников к самостоятельной семейной жизни. В статье рассматривается методика проведения ролевых и деловых игр и акцентируется внимание на факторах, которые влияют на формирование психологического климата в семье и на условиях психологической совместимости супругов.

Ключевые слова: деловые и ролевые игры, идентификация, взаимодействие, нормы жизни, интериоризация, стиль поведения.

The most effective methods of instruction are business and role games, which help to prepare elder pupils for independent family life. In this article the methods to conduct business and role games are considered. The attention is paid on facts which influence the psychological climate in family and is accented on conditions of psychologic compatibility of husbands and wives.

Key words: business and role games, identification, interaction, standards of life, style of behaviour, interiorization.

ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНА ВИХОВНА СИСТЕМА ПРИВАТНОЇ ШКОЛИ ТА ПРИНЦИПИ ЇЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Олексій Языкoв
(Харків)

Ключові слова: приватний загальноосвітній заклад, особистісно-орієнтоване виховання, виховна система приватної школи.

Головними напрямками реформування вітчизняної освіти є її гуманізація і демократизація. Без реалізації цих основних принципів сучасної освіти і культури Україна не зможе зайняти гідне місце у світовому соціально-культурному і політико-економічному просторі.

В гуманізації освіти головний акцент робиться на особистісну орієнтацію процесів навчання і виховання; але, на жаль, здійснення стратегії особистісно-орієнтованої освіти поки що відбувається стихійно, несистематично, малоефективно. Традиційна школа залишається неспроможною до втілення в життя в повному обсязі гуманістичної парадигми освіти і особистісно-орієнтованих технологій навчання і виховання. Причинами цього можна вважати такі фактори:

– концептуальні: традиційна школа вільно чи мимовільно є провідником консервативної ідеології, вона залишається в системі попередніх поглядів на культурні, соціальні та економічні цінності;

– нормативні: поки що в Україні недостатньо розроблена нормативна та інструктивна база особистісно-орієнтованої освіти, бракує цілої низки нормативних актів, які дозволяли б “особистісно” перебудувати

навчально-виховний процес у школі, змінити, відповідно до цього, цілі і зміст освіти;

– методичні: при значній кількості публікацій, присвячених особистісно-орієнтованій освіті, вони в основному залишаються на суто теоретичному, академічному рівні; недостатньо розроблені конкретні методичні рекомендації щодо втілення особистісно-орієнтованої освіти в практику школи, методичні посібники для педагогів, відповідні програми і навчальні курси, немає також особистісно-орієнтованої системи оцінки результативності й ефективності навчально-виховного процесу та методики його аналізу;

– організаційні: перехід на особистісно зорієнтовані форми організації навчального і виховного процесу потребує збільшення обсягу індивідуальної роботи з учнями, перерозподілу педагогічного навантаження, змін у структурі учнівського і педагогічного колективів (поділ класів на групи, структурування педагогічного колективу за модульним принципом, введення нових посад та ін.); все це призводить до значних фінансових витрат, до яких сьогодні традиційна державна школа не готова.

З іншого боку, принцип демократизації обумовлює необхідність формування різноманітної за цілями, змістом, типами і формами власності навчальних закладів структури національної освіти. На даний момент приватні навчальні заклади займають стійке місце на ринку освітніх послуг, виявили себе конкурентоспроможними та досить ефективними в нових економічних умовах функціонування освітніх закладів. На наш погляд, лише в приватних закладах освіти, зокрема в школах, сьогодні можна в повній мірі реалізувати концепцію особистісно-орієнтованої освіти. Для приватного закладу освіти особистісно-орієнтоване виховання є суттєвим компонентом її стратегії, який дозволяє йому впевнено відчувати себе на сучасному ринку освітніх послуг. Саме виховне середовище приватної школи повинно стати впроваджувачем нової ринкової та демократичної ідеології, моделлю гуманістичних та плюралістичних відносин між людьми. Переваги шкіл нового типу, зокрема приватних, обумовлені такими причинами:

– більш значний, у порівнянні з традиційними школами, обсяг індивідуальної роботи з учнями, який може динамічно варіюватися за необхідністю;

– можливість використання різноманітних форм організації навчально-виховного процесу (як традиційних, так і нетрадиційних), яка не лімітована нормативними або фінансовими обмеженнями, що є в звичайній школі;

– малочисельність учнівського колективу і просторова компактність, що властиві більшості приватних закладів освіти, приводять до інтенсифікації міжособистісних комунікацій (учень – учень, учень – учитель, учитель – учитель, учитель – батьки), що підвищує ефективність виховних впливів і всього педагогічного процесу, благотворно відбивається на психологічному кліматі колективу школи;

– відсутність вікової та групової диференціації, яка теж обумовлена компактністю учнівського колективу, дозволяє уникнути “розмитості” моделі випускника, зберігає позитивний образ учня школи, сприяє

інтеграції учнівського колективу та уникненню появи аутсайдерів у колективі;

– більш тісний зв'язок із батьками, який дозволяє результативніше скоординувати зусилля педагогів і батьків щодо виховання дітей, розробляти й відстежувати індивідуальну освітню траєкторію учнів, укладати індивідуальні освітні контракти;

– здійснення роботи щодо залучення учнів до цілепокладання, планування, підготовки, здійснення та рефлексії виховного процесу, без чого неможлива реалізація особистісно-орієнтованого підходу в вихованні;

– діагностика та моніторинг особистісної структури дитини, індивідуального її розвитку відбувається більш детально та коректно, що дозволяє не тільки точніше вивчати динаміку особистості учня, а й своєчасно її ефективно її коригувати.

Хоча переваги шкіл нового типу очевидні, аналіз умов формування виховного середовища, вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на психолого-педагогічні умови таких шкіл, особливості розробки концепції виховної системи та специфіка її побудови у вітчизняній педагогічній науці досліджені недостатньо. Необхідний також аналіз специфіки реалізації стратегії особистісно-орієнтованої освіти, яка є домінуючою в діяльності приватних закладів освіти. У практиці своєї діяльності приватні заклади освіти зіштовхуються також з недосконалістю нормативної та методичної бази, яка потребує доповнення саме масивом інформації, що відповідає специфіці функціонування приватних закладів освіти. Тому актуальною є проблема дослідження й аналізу особливостей здійснення особистісно-орієнтованого навчально-виховного процесу в приватних закладах освіти, розповсюдження досвіду їхньої діяльності, виявлення шляхів реалізації особистісно-орієнтованого підходу до виховання в таких закладах. Одержані результати можуть бути застосовані не тільки в практиці роботи шкіл нового типу, а й у виховній діяльності традиційних шкіл з метою підвищення її ефективності.

Питаннями розробки психолого-педагогічних і дидактичних основ особистісно-орієнтованої освіти займалися такі вчені, як Ш.О. Амонашвілі, М.Н. Берулава, О.В. Бондаревська, С.В. Кульневич, В.В. Серіков, І.С. Якиманська, О.С. Газман, І.Д. Бех, В.Г. Кремень, М.Б. Свтух, С.І. Подмазін, В.В. Рибалка, О.Я. Савченко, О.В. Сухомлинська та ін [1; 4; 5].

Загальні питання функціонування та розвитку приватних закладів освіти в останній час також знайшли своє відображення в літературі, але все-таки залишається деякий інформаційний вакуум щодо вивчення досвіду роботи конкретних приватних закладів освіти, аналізу їхньої педагогічної діяльності.

Дана робота базується на дослідженні діяльності приватної школи "Ерудит" міста Харкова протягом чотирьох років, починаючи з 2000 року.

У своїй виховній діяльності колектив приватної школи "Ерудит" виходив з положення про те, що виховання – це специфічна сфера і не може розглядатися як додаток до навчання. Підвищення ефективності виховної роботи школи пов'язується зі створенням особистісно-орієн-

товапої виховної системи та відповідного виховного середовища.

Теорія становлення, розвитку й управління особистісно-орієнтованої виховної системи приватної школи говорять про її доцільність, сутність якої полягає в наступному:

– при використанні системного підходу у вихованні відбувається інтеграція зусиль суб'єктів виховної діяльності, міцніє взаємозв'язок компонентів педагогічного процесу;

– створення виховної системи, яка включає в себе засвоєне соціальне і природне середовище, дозволяє розширити діапазон можливостей виховного впливу на особистість;

– виховна система дозволяє економити час і сили суб'єктів виховної діяльності; при побудові системи слід приділяти особливу увагу формуванню традицій, вони надають стійкості системі, підвищують її життєздатність;

– при побудові особистісно-орієнтованої системи приватної школи спеціально моделюються умови для самореалізації та самоутвердження особистості, що, безсумнівно, сприяє саморозвитку, творчому самовираженню, виявленню неповторної індивідуальності дитини, гуманізації ділових і міжособистісних стосунків в колективі.

Ефективна виховна система здатна багато в чому підкорити своєму впливові навколишнє середовище, стати реальним центром виховання в школі і соціумі.

Особистісно-орієнтована виховна система виходить також з того принципу, що виховання – це розвиток і саморозвиток особистісних якостей на основі загальнолюдських цінностей. Гуманістичне особистісно-орієнтоване виховання – це “педагогічно керований процес культурної ідентифікації, соціальної адаптації і творчої самореалізації особистості, у ході якого відбувається входження дитини в культуру, у життя соціуму, розвиток усіх її творчих здібностей і можливостей” [5, с. 24]. Тому особистісно-орієнтоване виховання, яке спирається на активізацію особистісного досвіду учня, неможливе без зв'язку цього досвіду з досвідом усього людства, навчально-виховний процес постає як своєрідна драма пошуку істини, ідеалу, гармонії з оточуючим світом, співставлення свого власного досвіду з досвідом людства. Виходячи з цього, виховна концепція приватного закладу освіти визначається трьома групами вимог (“викликів”):

1. Вимоги національної системи освіти України.

2. Вимоги, що обумовлені глобальними проблемами людства та загальнокультурними цінностями.

3. Вимоги сучасного ринку освіти та ринку праці.

Особистісний підхід у вихованні також передбачає створення активного освітньо-виховного середовища і врахування своєрідності індивідуальності особистості в розвитку і саморозвитку. Саме цей принцип визначає становище дитини в виховному процесі, означає визнання її активним учасником виховної діяльності, отже, означає становлення позитивних суб'єкт-об'єктних відносин. Особистісний підхід, на відміну від індивідуального, потребує знання структури особистості, її елементів, взаємозв'язку їх між собою та цілісною особистістю. Отже, особистісно-орієнтована виховна система приватної школи повинна

виконувати такі функції:

- вивчення індивідуальних особливостей розвитку учня, його оточення, інтересів;
- програмування виховних впливів;
- реалізація комплексу методів і форм індивідуальної роботи з учнем;
- аналіз ефективності виховних впливів.

Друга група функцій пов'язана зі створенням особистісно-орієнтованого виховного середовища:

- досягнення згуртованості колективу;
- формування сприятливої емоційної атмосфери;
- включення учнів у різноманітні види соціальної діяльності;
- розвиток дитячого самоврядування.

Третя група функцій направлена на корекцію впливу різних суб'єктів соціальних відносин дитини:

- соціальна, педагогічна і психологічна допомога сім'ї та батькам;
- взаємодія з педагогічним колективом;
- корекція впливу засобів масової комунікації;
- нейтралізація негативних впливів соціуму;
- взаємодія з іншими освітніми закладами.

Особистісно-орієнтоване виховання у приватній школі передбачає також визначення діяльності педагога й учня у їх взаємодії, тобто проєктування особистісної розвивальної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу шляхом розробки і впровадження проєктів різних типів:

- соціальних, що відповідають сучасним умовам виховання та умовам відкритого демократичного суспільства й ринку праці;
- психолого-педагогічних, що розробляються на рівні конкретного навчального закладу;
- особистісних, що окреслюють зону найближчого або віддаленого розвитку конкретної особистості.

Звичайно, становлення школи нового типу є багатоманітним і складним процесом, який складається з великої кількості взаємопов'язаних елементів. Але, з іншого боку, перед педагогічним колективом такої школи відкривається широкий простір для втілення в життя і навчальну практику прогресивних ідей, нових освітніх технологій, сучасних форм і методів організації навчально-виховного процесу. Проведені дослідження виявляють специфічні шляхи реалізації особистісно-орієнтованого підходу до виховання в приватних закладах освіти. Одержані результати можуть бути застосовані не тільки в практиці роботи шкіл нового типу, а й у виховній діяльності традиційних шкіл з метою підвищення результативності освітнього процесу, розробки шляхів і методів подальшого втілення парадигми гуманістичного й особистісного виховання у вітчизняну педагогічну практику.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. - К., 1998. - 204 с.
2. Державна національна програма "Освіта" (Україна ХХІ століття). - К., 1996.

3. Методика воспитательной работы: Учеб. пособие для студ. высш. пед. уч. заведений / Л.А. Байкова, Л.К. Гребенкина, О.В. Еремкина и др.; Под ред. В.А. Сластенина. – М., 2002. – 144 с.

4. Построение модели личностно-ориентированного обучения / Под научной редакцией Якиманской И.С. – М., 2001. – 128 с.

5. Шадриков В.Д. Философия образования и образовательная политика. – М., 1993. – 18 с.

В XXI веке в Украине будет формироваться разнообразная по типам и формам собственности национальная система образования. Одним из элементов этой системы являются частные образовательные учреждения, которые проявили себя конкурентоспособными на современном рынке образовательных услуг. Структура деятельности такого учебного учреждения определяется требованиями национальной системы образования Украины, мировым культурным и образовательным пространством и требованиями современного рынка труда.

Главной стратегией функционирования частных образовательных заведений является личностно-ориентированное воспитание, которое детерминирует выбор основных целевых направлений их деятельности. В данной работе проведен анализ особенностей личностно-ориентированного воспитания в частных школах.

Ключевые слова: частное образовательное учреждение, воспитательная система частной школы, саморазвитие, активная воспитательная среда.

The national system of education which is different on types and forms of property will be formed in the XXI century in Ukraine. The private educational establishments, which are rather competitive on the contemporary market of the educational services will be one of the elements of this system. The structure of the activity of such educational establishment is determined by the demands of the national system of education of Ukraine, by the world educational space and demands of the present-day labour market. The main strategy of the functioning of such establishments is individually-oriented teaching, which in turn determines the choice of the main directions of their activity. The analysis of such peculiarities of individually-oriented upbringing in private school have been done in this work.

Key words: private comprehensive school, educational system of private school, self-education, active breeding environment.